

Атанаска Стамболийска / Atanaska Stamboliyska

ЕДИН МАНАСТИРСКИ СПОР ОТ КРАЯ НА
XIX ВЕК

A Monastery Dispute of the End of the 19th Century

This paper studies the development of a monastery dispute in 1892 in the territory of Vidin eparchy. The documents about the dispute are kept in the State Archives – Vidin. Details about the dispute between a father superior and the Church board could be found in correspondence between the father superior of the Rakovishki monastery Saint Trinity and the Church institutions which had an opinion on the case. The conflict was financial. The whole preserved correspondence gives the opportunity to trace the way and methods by which disputes between a priest and a Church board were resolved at the end of the 19th century.

Keywords: *monastery, father superior, Church board, correspondence, dispute*

Във фонда на Видинския архив се съхраняват документи, които дават информация за развитието на един манастирски спор от 1892 г. на територията на Видинска епархия. Подробностите за спора се откриват в запазената кореспонденция – прошения, писма и призовка между игумена на Раковишкия манастир „Св. Троица“¹ и църковните инстанции, които вземат отношение по случая – архиерейския наместник в град Кула, епархийския духовен съвет във Видин, видинския окръжен управител и видинския митрополит Кирил (1889–1914).

Поводът за кореспонденцията между игумена на манастира „Св. Троица“ и висшите църковни институции във Видинска епархия е възникнал спор между игумена и църковното настоятелство. Причината за конфликта между тях, както се разбира от контекста, е на финансова основа. Всяка от двете страни търси законови средства, за да докаже своята правота. Ето и самата кореспонденция:

Прошение от игумена на Раковишкия манастир „Св. Троица“ Агапий до архиерейския наместник в Кула с дата 26 октомври 1892 г. В него игуменът пише: „Уведомявам, че в село Раковица пет-шест лица от стражатъ, искат да заграбят манастирското имуществото в свой интерес, да вземат земята под аренда и да продадат воловете. Моля архиерейския наместник да вземе мерки.“²

На 4 ноември същата 1892 г. отец Агапий изпраща прошение и до епархийския духовен съвет във Видин. В него той отново съобщава за проблема. Пише и още: „Изпратена ми е призовка да отида в общината, но не мога да оставя църквата, понеже съм сам. Манастирът според въпросните лица е бил длъжник. В манастира няма слуги, работа няма, стаяте не са уредени за народ. Шетам сам”³. Накрая на писмото прилага и изпратената призовка. Тя е с дата 1 ноември 1892 г. и гласи: „Уведомява се хаджи Агапий да отиде в общината.”⁴.

На следващия ден – 5 ноември 1892 г. – Кулският архиерейски наместник изпраща писмо до митрополит Кирил. В него той го запознава със случая като казва, че „са се скарали за биволиците, които игуменът продава без съгласието на настоятелството, като казва, че манастирът имал трошкови. Според мен, заключава архиерейския наместник, желанието на игумена е да няма настоятелство и сам той да е настоятел и работите на манастира да тръгнат в по-добър ред.”⁵.

На 30 декември 1892 г. монахът хаджи Агапий отново изпраща писмо до Кулския архиерейски наместник. В него той пише: „Проведе се събрание на настоятелството. На него се взе решение игуменът да не се меси във финансовите дела. Няма откъде да взема исканите от манастира 2 и половина златни наполеона в помощ на учениците, без настоятелите. Те чакат да умра и да заграбят църковното имущество. Искам да се издаде наредба против тях на следващия свещеннически съвет.”⁶.

В началото на 1893 г. Видинският митрополит Кирил изпраща писмо до Видинския окръжен управител. В него той пише: „Направете необходимото по случая и внушете на църковното настоятелство да действа според правата му определени в закона и да не надхвърля правата, които не му принадлежат”⁷.

Изходът от този спор между игумена на манастира и настоятелите е представен в писмото от Видинския митрополит до видинския окръжен управител от 24 февруари 1893 г. в него се чете: „Членовете на църковното настоятелство са дошли до върха на своето самоуправство. Освен, че се намесват в работата на игумена и го поставят в положение на техен слуга, ограничават го и в манастирските му, без да се замислят, че той като игумен на манастир е техен предстоятел и пряко отговорно лице и за манастирските имоти, принадлежности и сметки. Не му отпускат 2 и половина златни наполеона за миналата година. Докарах членовете на църковното настоятелство в съгласие и съношение с игумена. Задължени са да му дадат 2 и половина златни наполеондори за митрополията”⁸.

С това решение спорът е прекратен, или поне няма запазени документи за неговото последващо развитие. Както се вижда изходът е благоприятен за игумена на манастира.

Тези сведения поставят някои въпросът за развитието на спора и дават някои отговори за крайното решение. На първо място се поставя въпросът какви действия предприемат двете страни в спора.

Игуменът търси помощта на висшите църковни инстанции – пише прошения, изпраща писма, в които съобщава за възникналия конфликт и обяснява финансовото положение на манастира.

За настоятелите липсват конкретни сведения. Те са представени единствено като институция, няма запазена евентуална кореспонденция между тях и църковните инстанции. От цитираните писма се вижда, че те предприемат действия, единствено на местно ниво – проверяват приходите и разходите на манастира, свикват събрание, на което игуменът не присъства.

В Устава за управление на Българската екзархия от 1871 г. в глава VIII за църковните настоятелства във всяка каза на епархията е записано:

Чл. 77 “Светият Синод и Екзархийският съвет ще се погрижат и ще предстоят да се състави в първенстващия град на всяка каза църковно настоятелство, което ще се състои от пет членове. От тия членове двамата ще бъдат по-отличните и по-способните измежду местните свещеници; другите двама от по-разумните и по-способните местни мирци; а петият, председателят им ще бъде наместникът на епархийския свещеноначалник.”

Чл. 80 “Реченото църковно настоятелство държи място на свещен и мирски съвет на казата и разглежда местните църковни и други дела.”⁹

Настоятелството като орган, спомагащ развитието на храма, има за задължение да управлява имотите, финансовите средства и стопанствата на храма, да се грижи за неговата поддръжка и увеличаване на средствата му, да следи за редовното изпълнение на църковния бюджет. Да внася от църковните приходи в общата църковна и епархийска каса вноски, предназначени за общоцърковни и епархийски нужди.

Наблюдават се нарушения, които са отбелязани по пряк или косвен път в кореспонденцията между игумена и висшите духовници. Настоятелството не се грижи за храма, за неговата поддръжка и увеличаване на средствата му, не внася от църковните приходи в обща църковна и епархийска каса вноски, предназначени за общоцърковните и епархийските нужди. Манастирските настоятели се разпореждат с финансовите средства на манастира и игуменът няма право да ги използва без тяхно разрешение, т.е. зависим е във финансово отношение от тях. Игуменът не присъства на събранието на настоятелите въпреки, че е посочен като техен председател. Със своите действия отец Агапий също се опитва да пренебрегне в някаква степен настоятелството, като продава манастирски добитък без знанието му.

За игумена хаджи Агапий има запазени сведения, че след освобождението на България успява да обедини около себе си разбягалите се монаси от

Брусарския манастир “Св. Архангел Михаил” и да стане игумен на този манастир. През 1880 г. той се опитва да премести манастира към пътя, за да построи там и дюкян. Поради това е изпратен в Раковишкия манастир за наказание¹⁰.

Без подробни данни, които да дадат повече сведения за игумена и за църковното настоятелство, за състоянието на манастирската обител и за подбудите на настоятелството да предприеме тези действия не може да се даде ясен отговор на въпроса, кой е прав и кой не в този спор?

Този спор не е отразен и на страниците на възрожденския периодичен печат. Липсват сведения за него, които биха могли да предложат и гледните точки на всички участващи, от които може да се изясни ситуацията.

Запазената кореспонденция дава възможност да се проследи пътят и начините, чрез които се търси разрешаване на спорове между духовник и църковно настоятелство. Отправят се писма до всички компетентни църковни институции, като се започне от местните църковни органи и се стигне до митрополита на Видин, които според устава на българската църква имат правомощието да вземат крайното решение. От този спор може да се направи изводът, че липсва разбирателство между игумена, като духовно лице и настоятелите, като светски представители на населението, които имат за задача да подпомагат благосъстоянието и развитието на манастирската обител.

Споровете между духовни лица и църковно настоятелство, не са изолирани случаи. Примерите за тях са многобройни, както в историята, така и днес, когато материалните интереси и на двете страни вземат връх над духовността.

БЕЛЕЖКИ

¹ Подробно за Раковишкия манастир вж: **Цухлев, Н. Д.** История на града Видинъ и неговата област. София, 1932, 183–185; **Бояджиев, М.** Българският Йерусалим в Северозападна България. – Духовна култура, 1970, 7–8, 59–62; **Тодоров, П.** Раковишкият манастир “Св. Троица”. – Духовна култура, 1977, 48–51. **Каниц, Ф.** Дунавска България и Балканът. София, Т. I, 1995, 150–153.

² ДА – Видин ф.10, оп. 1, а.е. 18, л.12

³ ДА – Видин ф.10, оп. 1, а.е. 18, л.13

⁴ ДА – Видин ф.10, оп. 1, а.е. 18, л.14

⁵ ДА – Видин ф.10, оп. 1, а.е. 18, л.15

⁶ ДА – Видин ф.10, оп. 1, а.е. 18, л.16

⁷ ДА – Видин ф.10, оп. 1, а.е. 18, л.17

⁸ ДА – Видин ф.10, оп. 1, а.е. 18, л.18

⁹ Архивите говорят. Т. 15; Църковно-народният събор 1871 г. Съст. Хр. Темелски. София, 2001, с. 409.

¹⁰ **Цухлев, Н. Д.** Цит. съч., с. 187.